

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming,

---

1 maart 2021

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft kennis genomen van het wetsvoorstel¹ vanuit de Kamer van Volksvertegenwoordigers met het oog op prenatale rechtsbescherming.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede werd opgericht via een [Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten](#). De wetgevers hebben hierbij aan het Steunpunt tot bestrijding van armoede een mandaat van bescherming van mensenrechten toevertrouwd. Dit mandaat werd gegeven op basis van de vaststelling dat armoede *afbreuk doet aan de waardigheid en aan de gelijke en onvervreembare rechten voor alle personen* en van het gemeenschappelijk doel dat door de wetgevers werd vastgelegd, met name *het herstellen van de voorwaarden voor de menselijke waardigheid en de uitoefening van de rechten van de mens*. Vanuit dit oogpunt wenst het Steunpunt tot bestrijding van armoede dan ook graag zijn advies te geven bij het voorstel van wetswijziging.

Het recht op bescherming van het gezinsleven

De belangen die bij prenatale rechtsbescherming een rol spelen worden beschermd door het recht op bescherming van het gezinsleven. Dit essentieel grondrecht is onder andere terug te vinden in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (art. 8), het Kinderrechtenverdrag (art. 16) en de Belgische Grondwet (art. 22). Voor wat het EVRM betreft, is een belangrijke rol weggelegd voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dat heeft sinds de jaren 80 een uitgebreid arsenaal aan principes opgebouwd over de plaatsing van kinderen en het behoud van de band tussen ouder en kind.

Bespreking van het wetsvoorstel

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede is van oordeel dat het wetsvoorstel ernstige tekortkomingen kent en te weinig rekening houdt met essentiële grondrechten.

Een eerste punt betreft de afwezigheid van het mensenrechtelijke kader in de motivering bij het wetsvoorstel. Een plaatsing bij de geboorte is een ultimum remedium. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is op dit vlak duidelijk: *“een pasgeboren baby wegnemen bij de ouders is een zeer hardvochtige maatregel. Er moeten dan ook uitzonderlijke redenen bestaan om dit te doen zonder de betrokkenheid van de moeder of de vader. De schok en de angst van zoiets zijn al bij een perfect*

---

¹ [Wetsvoorstel van 13 februari 2020 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming](#), Kamer van Volksvertegenwoordigers, DOC 55 1029/001.

gezonde moeder makkelijk in te beelden".² Een verwijzing naar de talrijke uitspraken³ van het Hof in deze materie ontbreken helaas in de motivering van het wetsvoorstel. De kerngedachte bij een plaatsing is dat deze maatregel in eerste instantie slechts uitzonderlijk mag toegepast worden. Als deze dan toch toegepast wordt, moet alles in werking gesteld worden om gezinshereniging zo snel als mogelijk toe te laten.⁴ Het is in het belang van de ouders om de gezinseenheid te behouden en het kind zelf heeft er baat bij dat de familiale band niet verbroken wordt, aangezien dit volgens het Hof neerkomt op "*cutting a child off from its roots*".⁵ Het valt te betreuren dat er in de motivering bij het wetsvoorstel geen aandacht werd gegeven aan dit leidinggevende principe. Daardoor werd ook geen aandacht gegeven aan alternatieven voor prenatale plaatsing. Zo maakt de motivering geen gewag van de rol van de vader in deze situaties, noch van de overige familieleden die het kind zouden kunnen opvangen.

Een tweede bekommernis betreft een mogelijks averechts effect voor hulpzoekende ouders. Dit geldt in het bijzonder voor mensen in een moeilijkere socio-economische situatie. Kinderen die opgroeien in armoede lopen immers een groter risico op plaatsing dan zij die in betere socio-economische omstandigheden leven.⁶ Een vertrouwensrelatie met de hulpverlening is dan ook zeer belangrijk. Signalen vanop het terrein leren dat er een risico bestaat dat hulpverlening net nog meer zal gemeden worden. Immers, wanneer toekomstige ouders al op voorhand vrezen voor een mogelijke plaatsing kan dit het wantrouwen voeden ten opzichte van de hulpverleners. Dan is bijkomende wetgeving niet alleen overbodig maar schaadt het ook de vertrouwensrelatie tussen zwangere vrouwen en de hulpverlening. Met dit averechts effect werd geen rekening gehouden in de motivering van het wetsvoorstel.

Een laatste punt betreft het gebrek aan noodzaak voor bijkomende wetgevende bepalingen. Als het huidige wetgevend kader al kan inspelen op de problemen die aan de grondslag liggen van het wetsvoorstel, dan is een wetswijziging overbodig. In de huidige situatie is het immers in uitzonderlijke omstandigheden al mogelijk om de plaatsing te bevelen vanaf de geboorte.⁷ Ook prenataal kan een aanstaande moeder al gedwongen worden om in observatie te gaan in een psychiatrische dienst van een ziekenhuis, wanneer zij haar eigen gezondheid of die van anderen in gevaar brengt.⁸ Uitzonderlijke omstandigheden laten dus al uitzonderlijke maatregelen toe. Ook indien het wetsvoorstel beoogt om deze uitzonderlijke maatregelen uit te breiden naar minder uitzonderlijke omstandigheden adviseert het Steunpunt tot bestrijding van armoede om geen bijkomende wetgeving te creëren op dit vlak. Dit valt moeilijk te rijmen met het mensenrechtelijk kader waarbinnen geopereerd moet worden.

---

² EHRM 12 juli 2001, n°[25702/94](#), K. & T. / Finland (Grote Kamer), §168. (eigen vertaling).

³ EHRM 7 augustus 1996, N°[17383/90](#), Johansen/Noorwegen; EHRM 12 juli 2001, n°[25702/94](#), K. & T. / Finland (Grote Kamer); EHRM 16 juli 2002, n°[56547/00](#), P., C. & S. / Verenigd Koninkrijk; EHRM 8 april 2004, n°[11057/02](#), Haase / Duitsland; EHRM 01 augustus 2013, n. [33774/08](#), Dmitriy Ryabov / Rusland; EHRM 31 mei 2011, n. [35348/06](#), R. & H. / Verenigd Koninkrijk.

⁴ EHRM 10 september 2019, N°[37283/13](#), Strand Lobben e.a. / Noorwegen (Grote Kamer), §205.

⁵ EHRM 10 september 2019, N°[37283/13](#), Strand Lobben e.a. / Noorwegen (Grote Kamer), §207.

⁶ Bouverne-De Bie et al. (2010). [Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?](#), Gent, Academia Press.

⁷ Art. 47, 2°, b, Decr.VI. 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013; Art. 51, al. 1er, Décr.Fr. 18 janvier 2018 portant le Code de la prévention, de l'aide à la jeunesse et de la protection de la jeunesse, MB 3 avril 2018; Art. 16 Décr.D. 19 mai 2008 relatif à l'aide à la jeunesse et visant la mise en œuvre de mesures de protection de la jeunesse, MB 1 octobre 2008.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Art. 8 van de ordonnantie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren.

⁸ Art. 2 wet 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke, BS 27 juli 1990.

Bovendien valt niet uit te sluiten dat een dergelijke algemene wetswijziging van het Burgerlijk Wetboek onvoorziene juridische gevolgen met zich meebrengt. De opmerkingen daarover in de motivering van het wetsvoorstel lijken alvast geen voldoende garantie te bieden.

Voorgaande overwegingen werden ook opgemerkt door de Raad van State.⁹ In zijn negatief advies bij het wetsvoorstel worden voornamelijk dezelfde problemen aangestipt. In het licht van de hogere rechtsnormen en door zijn algemene bewoording doet de voorgestelde tekst volgens de Raad van State meer moeilijkheden rijzen dan er daarmee opgelost zouden kunnen worden.

In het algemeen dringt het Steunpunt tot bestrijding van armoede - op basis van zijn werkzaamheden met mensen in armoede en de andere actoren actief in de jeugdhulp¹⁰ - erop aan gezinnen zó te ondersteunen dat ze een problematische situatie de baas kunnen zonder dat een plaatsing zich opdringt. De rechtspraak van het Europees Hof is hierover standvastig: artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens legt de staat positieve verplichtingen op, eigen aan het effectief respect voor het gezinsleven. Indien een plaatsing onvermijdelijk is, is het essentieel de band tussen het kind en zijn gezin te versterken met het oog op een terugkeer naar huis. Ook hierover is de rechtspraak van het Hof standvastig.¹¹ Het Steunpunt tot bestrijding van armoede wenst daarom aan te bevelen om af te zien van het wetsvoorstel.

---

⁹ Adv.RvS nr. 65.057/av bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming, BS 24 november 2020.

¹⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017). [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 80.

¹¹ EHRM 16 februari 2016, n° 72850/14 Soares de Melo / Portugal, [samengevat op de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede](#).

Achtergrondinformatie over plaatsing en armoede

Het [Algemeen Verslag over de Armoede](#) heeft de relatie tussen armoede en jeugdhulp op de agenda gezet. Hoewel het behoud van het kind in zijn familiale omgeving het leidende principe is van de decreten betreffende de bijzondere jeugdzorg in de drie Gemeenschappen en in internationale teksten over de fundamentele rechten, is vastgesteld dat kinderen in armoede een groter risico lopen op plaatsing dan zij die in betere socio-economische omstandigheden leven.¹² Bovendien zijn de risico's op armoede en sociale uitsluiting bij het verlaten van een voorziening groot.

Na de oprichting van het Steunpunt tot bestrijding van armoede in 1998 kwam het thema van het behoud van de band tussen geplaatste kinderen en hun oorspronkelijke gezin veelvuldig aan bod in de tweejaarlijkse Verslagen van het Steunpunt.¹³

Ook heeft het Steunpunt tot bestrijding van armoede sinds 1998 een ondersteunende rol gespeeld voor de groep Agora binnen de *Direction générale de l'aide à la jeunesse* (DGAJ-Algemene Directie van de Bijzondere Jeugdzorg) in de Federatie Wallonië-Brussel. Deze reflectiegroep, waaraan zowel beroepskrachten van de DGAJ als mensen in armoede en hun verenigingen deelnemen werd opgericht op vraag van de Interministeriële Conferentie voor Maatschappelijke Integratie om de decreten betreffende de Bijzondere Jeugdzorg te evalueren '*met de bedoeling plaatsingen wegens armoede te vermijden en de ouder-kindrelatie te vrijwaren*'. Binnen dit kader heeft het Steunpunt tot bestrijding van armoede in 2013, met de steun van de minister voor Bijzondere Jeugdzorg van de Federatie Wallonië-Brussel, een diepgaande dialoog georganiseerd over de mogelijke acties om de band tussen geplaatste kinderen en ouders te behouden en te versterken. Dit gebeurde aan de hand van een uitwisseling van ervaringen van beroepskrachten en gezinnen. Naast een uitvoerig verslag¹⁴ en een pedagogische handleiding, werd ook een video gemaakt die in bijna alle arrondissementen werd vertoond in het Comité Bijzondere Jeugdzorg en de Jeugdrechtbank.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft ook een advies opgesteld over de wet tot invoering van een statuut voor pleegzorgers¹⁵, voordat de wet werd aangenomen op 17 maart 2017. Ook dit advies vertrok vanuit het essentiële principe van het behoud van de band tussen ouder en kind. Het ultieme doel is immers steeds de hereniging van het gezin. In dit perspectief leek het invoeren van de

---

¹² Bouverne-De Bie et al. (2010). [Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?](#), Gent, Academia Press.

¹³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2001). [In dialoog, zes jaar na het Algemeen Verslag over de Armoede \(Verslag juni 2001\)](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, p. 121-133; Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2005). [Armoede uitbannen. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, p. 46; Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2009). [Deel 1. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie](#), Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, p. 193-203; Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2017). [Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, p. 72-91.

¹⁴ https://www.armoedebestrijding.be/publications/rapport_lien_2013.pdf

¹⁵ [Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een statuut voor pleegzorgers \(DOC 54 0697/006\)](#), 10 januari 2017.

mogelijkheid van een min of meer gedeeltelijke overdracht van de ouderlijke macht aan pleegzorgers in het Burgerlijk Wetboek geen gepast antwoord. Deze mening werd ook gedeeld door een breed gedragen beweging van netwerken en verenigingen waarin mensen in armoede het woord nemen.¹⁶

Ondertussen heeft het Grondwettelijk Hof het artikel 10 van deze wet vernietigd, omdat het op onevenredige wijze afbreuk deed aan het recht op eerbiediging van het gezinsleven van de ouders en van het geplaatste kind.¹⁷ De herziening van deze wet werd overigens ook aanbevolen door het VN-Kinderrechtencomité in zijn Conclusies over de 5de en 6de Periodieke Verslagen van België, “*with a view to reinforcing the position of parents whose child has been placed in foster care and ensure the right of the child to maintain personal relations and direct contact with both parents on regular basis, if in his or her best interests*”.¹⁸

---

¹⁶ [Gezamenlijk persbericht van 15 november 2017](#) van ATD Vierde Wereld, Le Forum-Bruxelles contre les inégalités, RWLP, Netwerk tegen Armoede, BAPN en Luttes, Solidarités, Travail.

¹⁷ GwH 28 februari 2019, nr. 36/2019, [samengevat op de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede](#).

¹⁸ Hier te raadplegen:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fBEL%2fCO%2f5-6&Lang=en, p. 6.